

Ethiek – het overbruggen van vrijheid en verantwoordelijkheid

– Paul Zwollo

Verantwoordelijkheid kan gedefinieerd worden als de positie van verantwoordelijk of toerekeningsvatbaar zijn; een toestand waarin je rekenschap moet afleggen over wat je op je geweten hebt of wat men je toevertrouwd heeft. Het betekent ook het vermogen om aan verplichtingen te voldoen of te handelen zonder autoriteit boven je of begeleiding. Bovendien is dit het vermogen om onderscheid te maken tussen juist en onjuist – ethisch onderscheidingsvermogen. Natuurlijk is het in de eerste plaats het aanvaarden van de volle verantwoordelijkheid voor ons eigen leven en al wat dit omvat.

Paul Zwollo was een trouw lid van de Nederlandse afdeling, die verscheidene functies bekleedde in Nederland en in Adyar. Deze voordracht werd gehouden op het Europese Congres in Porto, Portugal, in september 2004.

Wanneer wij het bovenstaande toepassen op onze dagelijkse leefomstandigheden, gaat het om het gevoel van verantwoordelijk zijn voor het welzijn van onze medemens, op vrijwillige basis en vanuit een positie van volledige vrijheid. Het spreekt vanzelf dat de keus om op zo'n manier te handelen voortkomt uit inzicht en onderscheidingsvermogen, ontwikkeld uit de vele ervaringen die wij doorgemaakt hebben in dit leven en in vorige incarnaties. Volgens de theosofie is ons huidig begripen het resultaat van al deze ervaringen die tijdens vorige levens opgeslagen zijn in het causaal lichaam dat, samen met de monade of atma-boeddhi, het hoger zelf vormt. Het is dat deel van onze zevenvoudige samenstelling dat steeds opnieuw geboren wordt in een reeks incarnaties, waarbij elke keer het spirituele inzicht, verworven in het vorige leven op aarde, wordt opgeteld.

De derde doelstelling van *De Geheime Leer* rept over 'de verplichte pel-

grimstocht van elke ziel, een vonk van de universele overziel, door de cyclus van incarnatie, of noodzaak, in overeenstemming met de cyclische of karmische wet, gedurende de gehele tijdspanne.’ De wet van cycliciteit is dus één van de voornaamste factoren bij het mogelijk maken van onze groei in verantwoordelijkheid en spirituele rijpheid. Een commentaar van mevrouw Blavatsky op deze derde doelstelling luidt dat ‘*de kernleerstelling van de esoterische filosofie geen voorrechten of speciale gaven in de mens toestaat, behalve die welke door zijn eigen ego verworven zijn door persoonlijke inspanning en verdienste, in de loop van een lange reeks metempsychoses en reïncarnaties.*’

Dit groeiend bewustzijn maakt deel uit van het leven van ieder mens en leidt uiteindelijk tot een denkvermogen dat het hele universum omvat. Verantwoordelijkheid is een eerste vereiste om dit proces vruchtbaar te laten zijn. Het veronderstelt dat wij allen deel uitmaken van de mensheid en dat de eenheid van alle leven de hoeksteen is van de wereld waarin wij leven. Wanneer het eerste doeleinde van de Theosophical Society (TS) spreekt over het vormen van een kern van de universele broederschap der mensheid, verwijst dit naar het ene leven waaraan wij allen deelhebben. De TS dankt haar bestaan aan dit principe van het ene leven en alle theosofische leringen zijn daarop gebaseerd. Als leden van de TS hebben wij allen haar drie doelstellingen onderschreven, hetgeen impliceert dat wij allemaal de verantwoordelijkheid hebben om daarnaar te leven.

Voortkomend uit de ene bron, hebben alle schepselen in manifestatie vorm gekregen na een lang proces dat involutie heet. Nadat zij hun meest

solide vorm bereikt hebben, zijn zij voorbestemd terug te keren naar de bron vanwaar zij ooit kwamen, een proces dat evolutie heet. Involutie en evolutie zijn de twee delen van de hoofdcyclus waar manifestatie doorheen gaat en het geheel van de cyclus bestaat op zijn beurt uit vele kleinere cycli. Daarom spreken wij in de theosofie van cycli binnen cycli binnen cycli, waarbij elke grote cyclus vele kleinere omvat.

Dit is een feit dat wij gemakkelijk kunnen herkennen in de cycli van dag en nacht, zomer en winter, eb en vloed en leven en dood. Op macrokosmische schaal spreken wij over manvantara en pralaya: perioden van manifestatie en oplossing. De cyclus waarin de mensheid zich bevindt bestaat uit twee delen: de neerdalende boog, waarin de levensgolf minder spiritueel wordt en het punt bereikt waar geest en materie in evenwicht zijn; en de klimmende boog, waarin de levensgolf minder materieel wordt en meer spiritueel. Tijdens dit laatste deel wordt de mens steeds meer verantwoordelijk voor zijn gevoelens, gedachten en daden.

Laten we terugkeren naar het thema van ons congres en aandacht geven aan vrijheid. Vanaf het allereerste begin van de TS is de vrijheid van de leden gegarandeerd. De zoektocht naar waarheid kan alleen gedaan worden in een toestand van volledige vrijheid, waarbij iedere vorm van dwang door instanties van buitenaf verkeerd is. De drang om het pad naar vrijheid en verworven te worden kan alleen van binnenuit komen. Wijlen de internationale spreekster Ianthe Hoskins noemde die drang ‘het terugkeren’.

Aan de binnenkant van de omslag van *The Theosophist* staat elke maand een resolutie die benadrukt dat vrij-

heid van het allergrootste belang is voor de studie van de aloude wijsheid en het werk van de TS in de wereld. Deze vrijheid is natuurlijk nauw verbonden met verantwoordelijkheid; die twee gaan samen.

Vrijheid kan op vele manieren gedefinieerd worden. Het is het vermogen om te kiezen tussen alternatieven of in bepaalde situaties onafhankelijk te handelen van natuurlijke, sociale of goddelijke beperkingen. Er is wel gezegd dat 'de mens gedoemd is om vrij te zijn'. Dit is niet het geval in het dierenrijk, daar alle dieren hun instinct volgen. Maar volledige vrijheid is een illusie en zou verkeerd zijn, niet alleen voor onszelf, maar ook voor onze medemens. In de huidige staat van de evolutie van de mens heeft hij zijn dierlijke instincten en neigingen nog niet overwonnen. Volledige vrijheid zou onmiddellijk mogelijkheden scheppen om de allerhoogste idealen te corrumperen. Vrijheid vereist strenge spirituele discipline en onderscheidingsvermogen, zoals gepropageerd door yoga en de theosofische literatuur.

De vrijheid om te kiezen is het voorrecht van elke man en vrouw, en zij kan goed of verkeerd gebruikt worden. Met vallen en opstaan moeten wij ontdekken wat de beste manier is om te handelen. Het evolutieproces, dat ons bewustzijn verbreedt stelt ons in staat om langzamerhand te ontdekken hoe wij deze vrijheid kunnen aanwenden ten bate van onze medemens, daar wij beseffen dat hun welzijn ook in ons eigen belang is. In breder perspectief zou deze vrijheid ook toegepast moeten worden bij het koesteren van het welzijn van alle voelende wezens, inclusief de lagere koninkrijken van de dieren, planten en zelfs mineralen. Vrijheid en verantwoordelijkheid zijn

alomvattend en sluiten niets uit. De mensheid als geheel heeft het punt in de evolutie bereikt waar deze gaat beseffen dat alle leven één is en dat men, door één van haar delen te kwetsen, ook het geheel kwetst. De wetenschap van de ecologie is van levensbelang geworden. Tegenwoordig spreken wij over duurzame ontwikkeling. Daarmee wordt vooruitgang voor de mensheid bedoeld, zonder het leven van toekomstige generaties op deze planeet in gevaar te brengen.

Ongelimiterde vrijheid voor de mens is ondenkbaar en onwenselijk. Misschien was dat de reden waarom het motto van de Franse revolutie in 1793 werd *Liberté, Egalité et Fraternité* (vrijheid, gelijkheid en broederschap). Door gelijkheid en broederschap toe te voegen aan vrijheid, hoopte men de mogelijk gevaarlijke nadelen van vrijheid alleen te vermijden. Daar de staat van de menselijke ontwikkeling verre van volmaakt was en is, is het ideaal van vrijheid ernstig misbruikt en is er afbreuk gedaan aan de waarden gelijkheid en broederschap.

Er bestaan echter bepaalde fundamentele rechten die ieder individu kan claimen. In de universele verklaring van de rechten van de mens, geformuleerd door de derde algemene vergadering van de Verenigde Naties op 10 december 1948 te Parijs, luiden de eerste twee bepalingen als volgt:

1. Alle mensen zijn vrij en gelijk geboren in waardigheid en rechten. Hun is rede en geweten toegekend en zij zouden ten opzichte van elkaar moeten handelen in een geest van broederschap.

2. Iedereen is gerechtigd tot alle rechten en vrijheden die in deze verklaring uiteengezet zijn, zonder onderscheid van enige aard, zoals ras, kleur, geslacht, taal, religie, politieke of andere meningen,

nationale of sociale afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Het is opvallend dat bovengenoemde bepalingen aansluiten de eerste doelstelling van de TS, niettegenstaande het feit dat onze drie doeleinden veel eerder waren opgesteld, namelijk in de tachtiger jaren van de negentiende eeuw. De twee aangehaalde bepalingen zijn weergaven van de essentiële betekenis van wat universele broederschap en de eenheid van alle leven inhouden.

Laten wij enige aandacht schenken aan ethiek die vrijheid en verantwoordelijkheid overbrugt. De termen ethiek en moraal zijn nauw verbonden. Ethiek of moraal is dat gedrag dat gebaseerd is op juiste denkbeelden en juist denken. De weergaloze deugden die ons geleerd zijn door de Boeddha kunnen zonder aarzeling ethiek in optima forma genoemd worden. Zijn leringen zijn eenstemmig uitgeroepen tot de meest volmaakte die de wereld ooit gekend heeft. Zijn universele code van ethiek was gebaseerd op altruïsme. Ethiek of oprechte moraal blijft niet beperkt tot het aanhangen van enige bepaalde geloofsovertuiging of gezindte, laat staan tot geloof in goden of een God.

Wanneer de Mahatma's zeggen dat 'motivatie alles is voor ons', zou dit gebaseerd moeten zijn op de hoogste menselijke waarden die wij ons kunnen voorstellen. Ethiek of morele filosofie is de discipline die zich bezighoudt met wat moreel goed en slecht is. Ethiek heeft minder te maken met feitelijke kennis, maar meer met menselijke waarden: menselijk gedrag zoals het zou moeten zijn, eerder dan zoals het werkelijk is.

Er bestaat wat genoemd wordt 'ethisch relativisme': het denkbeeld dat

wat juist of verkeerd is, goed of slecht, niet absoluut is maar variabel en betrekkelijk, afhankelijk van de persoon, de omstandigheden of de sociale situatie. Aangezien wat men denkt varieert met tijd en plaats, zal wat juist is ook dienovereenkomstig variëren. Zodoende is er geen objectieve manier om enig principe te rechtvaardigen als geldend voor enig tijdsgewricht, alle mensen en alle samenlevingen.

Ethiek begon met de introductie van de eerste morele codes. In de Veda's zijn de goden waarnaar verwezen wordt geen personen, maar manifestaties van ultieme waarheid en realiteit. Het verslag in het oude testament waarin God de tien geboden aan Mozes geeft op de berg Sinaï is nog een voorbeeld. In Griekenland gaf de oppergod Zeus de mensen een moreel gevoel en het vermogen voor wetgeving en rechtvaardigheid, zodat zij in grotere gemeenschappen konden leven en met elkaar samenwerken. In het nieuwe testament weidt de bergrede uit over een ethische code die aanvaard is door christenen over de hele wereld. In de loop van de tijd kwam het verband tussen moraliteit en religie tot stand. In één van zijn dialogen dacht Plato na over de suggestie dat goddelijke goedkeuring een handeling rechtvaardigt. Maar hij dacht dat er enige normen van goed en kwaad moeten zijn die onafhankelijk zijn van de sympathieën en antipathieën van de goden.

Dit klinkt al meer theosofisch en verwijst naar de grote wetten die manifestatie en het leven op aarde besturen. Mevrouw Blavatsky noemde de wet van karma de grote wet van rechtvaardigheid. Er is geen sprake van willekeur. De wet van karma is onfeilbaar volgens HPB. De wet van oorzaak en

gevolg, als deze goed begrepen wordt door de mensheid, mag en kan door hem gebruikt worden om tot zelf-realisatie te komen, terwijl zij een hulpmiddel wordt bij het helpen van de hele mensheid bij haar worsteling om tot vervolmaking te komen. Dit is het pad van de Bodhisattva in optima forma.

De volgende woorden van de Meester K.H. zijn het overdenken waard:

‘De term universele broederschap is geen loze zinswending. De massa van de mensheid legt een zeer belangrijke claim op ons... Het is de enige vaste basis voor universele moraliteit. Als het een droom is, is het tenminste een nobele droom voor de mensheid, en het is de aspiratie van de ware adept.’

Uit: *The Theosophist*, juni 2005
Vertaling: A.M.I.

DE GEHEIME LEER spoort aan tot meerdere poging en legt nooit gezag op. Elke bladzij roept op tot het ondernemen van een ontdekkingsreis en alleen hij die de reis onderneemt kan hopen het boek te gaan begrijpen. Het is een boek dat vraagt om de daad, om bevrijding van de overheersing van het conventionele denken, om bevrijding van allerlei vooroordelen, bevrijding van beperkingen, die door de vormen tijdelijk aan de wetenschap, de godsdienst en de wijsbegeerte zijn opgelegd. Het vraagt om bevrijding van de belemmeringen die de evolutie van deze tijd in de weg staan. Het boek richt zich tot de ondernemende geest van de pionier die zich onverschillig betoont voor de vervolging door kleinzieligen. Het richt zich tot de geest die alle gehechtheid aan cijfers, getallen en orthodoxieën heeft overwonnen en zich openstelt voor de medewerking van de weinigen, voor de dwingende roep van het onbekende.

(uit *Freedom and Friendship*
door dr. G.S. Arundale, 1878-1945,
voormalig president van de TS)